



Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a zecea)

8 mai 2019*

„Trimitere preliminară – Politica agricolă comună – Sprijin pentru dezvoltare rurală acordat din Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR) – Regulamentul (CE) nr. 1698/2005 – Aplicabilitate *ratione temporis* – Articolul 72 – Perenitatea operațiunilor referitoare la investiții – Modificare importantă a operațiunii de investiție cofinanțate – Obiect dobândit datorită unei operațiuni de investiție cofinanțate din FEADR și închiriat unui terț de către beneficiarul subvenției – Finanțare, gestionare și monitorizare a politicii agricole comune – Regulamentul (CE) nr. 1306/2013 – Articolele 54 și 56 – Obligația statelor membre de a proceda la recuperarea plăților neconforme în urma unei nereguli sau a unei neglijențe – Noțiunea de «neregulă» – Inițierea procedurii de recuperare”

În cauza C-580/17,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Riigikohus (Curtea Supremă, Estonia), prin decizia din 27 septembrie 2017, primită de Curte la 4 octombrie 2017, în procedura

Mittetulundusühing Järvelaev

împotriva

Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet (PRIA),

CURTEA (Camera a zecea),

compusă din domnul K. Lenaerts, președintele Curții, îndeplinind funcția de președinte al Camerei a zecea, și domnii F. Biltgen și E. Levits (raportor), judecători,

avocat general: domnul M. Wathelet,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru guvernul eston, de N. Grünberg, în calitate de agent;
- pentru Comisia Europeană, de J. Aquilina și de E. Randvere, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

* Limba de procedură: estona.

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 72 din Regulamentul (CE) nr. 1698/2005 al Consiliului din 20 septembrie 2005 privind sprijinul pentru dezvoltare rurală acordat din Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR) (JO 2005, L 277, p. 1, Ediție specială, 03/vol. 40, p. 138), a articolului 33 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 1290/2005 al Consiliului din 21 iunie 2005 privind finanțarea politicii agricole comune (JO 2005, L 209, p. 1, Ediție specială, 14/vol. 1, p. 193), a articolului 71 alineatul (1) din Regulamentul (UE) nr. 1303/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 decembrie 2013 de stabilire a unor dispoziții comune privind Fondul european de dezvoltare regională, Fondul social european, Fondul de coeziune, Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală și Fondul european pentru pescuit și afaceri maritime, precum și de stabilire a unor dispoziții generale privind Fondul european de dezvoltare regională, Fondul social european, Fondul de coeziune și Fondul european pentru pescuit și afaceri maritime și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1083/2006 al Consiliului (JO 2013, L 347, p. 320), precum și a articolului 56 din Regulamentul (UE) nr. 1306/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 decembrie 2013 privind finanțarea, gestionarea și monitorizarea politicii agricole comune și de abrogare a Regulamentelor (CEE) nr. 352/78, (CE) nr. 165/94, (CE) nr. 2799/98, (CE) nr. 814/2000, (CE) nr. 1290/2005 și (CE) nr. 485/2008 ale Consiliului (JO 2013, L 347, p. 549).
- 2 Această cerere a fost prezentată în cadrul unui litigiu între Mittetulundusühing Järvelaev (denumită în continuare „Järvelaev”), pe de o parte, și Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (Oficiul pentru Informare și pentru Registre Agricole, Estonia) (denumit în continuare „PRIA”), pe de altă parte, cu privire la recuperarea unor sume plătite către Järvelaev în cadrul unei operațiuni cofinanțate din Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR) în temeiul axei Leader prevăzute de Regulamentul nr. 1698/2005.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Regulamentul nr. 1698/2005

- 3 Potrivit considerentelor (61) și (62) ale Regulamentului nr. 1698/2005:
 - „(61) În conformitate cu principiul subsidiarității și sub rezerva anumitor excepții, eligibilitatea cheltuielilor ar trebui să fie reglementată de normele naționale corespunzătoare.
 - (62) Pentru a asigura eficiența, echitatea și efectul durabil al ajutorului acordat în cadrul Feader, ar trebui prevăzute dispoziții care să garanteze perenitatea operațiunilor aferente investițiilor și care să permită evitarea utilizării FEADR în scopul unei concurențe neloiale.”
- 4 Articolul 2 din acest regulament, intitulat „Definiții”, prevede:
 - „În sensul prezentului regulament, prin următoarele se înțelege:
 - [...]
 - (h) «beneficiar»: un comerciant, organism sau întreprindere, publică sau privată, responsabilă cu punerea în aplicare a operațiunilor sau destinatară a ajutorului;

[...]

- 5 Articolul 71 din regulamentul menționat, intitulat „Eligibilitatea cheltuielilor”, prevede la alineatul (3) primul paragraf:

„Normele de eligibilitate a cheltuielilor se stabilesc la nivel național sub rezerva condițiilor specifice stabilite în temeiul prezentului regulament pentru anumite măsuri de dezvoltare rurală.”

- 6 Articolul 72 din același regulament, intitulat „Perenitatea operațiunilor privind investițiile”, prevede:

„(1) Fără a aduce atingere normelor privind libertatea de stabilire și libertatea de a presta servicii în sensul articolelor 43-49 din tratat, statul membru se asigură că contribuția FEADR nu rămâne blocată într-o operațiune de investiții cofinanțată decât în cazul în care această operațiune nu suferă, în termen de cinci ani de la data deciziei de finanțare de către autoritatea de gestionare, nicio modificare importantă:

- (a) care îi afectează natura sau condițiile de punere în aplicare sau creează un avantaj nejustificat unei întreprinderi sau unei colectivități publice;
- (b) care rezultă fie dintr-o modificare a naturii proprietății unei infrastructuri, fie din încetarea sau delocalizarea unei activități productive.

(2) Sumele plătite în mod nejustificat se recuperează în conformitate cu articolul 33 din Regulamentul [nr. 1290/2005].”

- 7 Potrivit articolului 74 din Regulamentul nr. 1698/2005, intitulat „Responsabilități ale statelor membre”:

„(1) Statele membre adoptă toate actele cu putere de lege și actele administrative în conformitate cu articolul 9 alineatul (1) din Regulamentul [nr. 1290/2005] pentru a asigura o protecție eficientă a intereselor financiare ale Comunității.

(2) Statele membre desemnează, pentru fiecare program de dezvoltare rurală, următoarele autorități:

- (a) autoritatea de gestionare, care poate fi un organism public sau privat, național sau regional, sau statul membru care exercită el însuși această funcție, și care este responsabilă cu gestionarea programului în cauză;
- (b) organismul plătitor în sensul articolului 6 din Regulamentul [nr. 1290/2005];
- (c) organismul de certificare în înțelesul articolului 7 din Regulamentul [nr. 1290/2005].

[...]

Regulamentul nr. 1290/2005

- 8 Articolul 33 din Regulamentul nr. 1290/2005 prevede:

„(1) Statele membre fac corecții financiare atunci când sunt depistate, în derularea operațiunilor sau programelor de dezvoltare rurală, nereguli sau neglijențe ce privesc anularea totală sau parțială a finanțării comunitare. Statele membre țin cont de natura și gravitatea neregulilor detectate, precum și de nivelul pierderii financiare pentru FEADR.

(2) În cazul în care fondurile comunitare au fost plătite deja către beneficiari, trebuie recuperate de către agențiile de plăți acreditate în conformitate cu propriile lor proceduri de recuperare și refoosite în conformitate cu alineatul (3) litera (c).

[...]

(10) Atunci când Comisia face o corecție financiară, aceasta nu afectează obligațiile statului membru de a recupera sumele plătite ca parte a contribuției financiare proprii în conformitate cu articolul 14 din Regulamentul (CE) nr. 659/1999 al Consiliului din 22 martie 1999 de stabilire a normelor de aplicare a articolului 93 din Tratatul CE [(JO 1999, L 83, p. 1)].”

Regulamentul (CE) nr. 1974/2006

- 9 Articolul 48 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 1974/2006 al Comisiei din 15 decembrie 2006 de stabilire a normelor de aplicare a Regulamentului (CE) nr. 1698/2005 (JO 2006, L 368, p. 15, Ediție specială, 03/vol. 19, p. 59) prevede:

„În sensul articolului 74 alineatul (1) din Regulamentul [nr. 1698/2005], statele membre se asigură că toate măsurile de dezvoltare rurală pe care intenționează să le pună în aplicare pot face obiectul unor controale și verificări. Ele elaborează, în acest scop, dispoziții privind controalele, care să le permită asigurarea, în mod satisfăcător, a respectării criteriilor de eligibilitate și a altor angajamente.”

Regulamentul nr. 1303/2013

- 10 Articolul 71 din Regulamentul nr. 1303/2013, intitulat „Caracterul durabil al operațiunilor”, prevede la alineatul (1):

„În cazul unei operațiuni constând în investiții în infrastructură sau producție, contribuția din partea [fondurilor structurale și de investiții europene] se rambursează dacă, în termen de cinci ani de la efectuarea plății finale către beneficiar sau în termenul prevăzut de normele privind ajutorul de stat, după caz, face obiectul uneia dintre următoarele:

- (a) încetarea sau delocalizarea unei activități productive în afara zonei vizate de program;
- (b) o modificare a proprietății asupra unui element de infrastructură care dă un avantaj nejustificat unei întreprinderi sau unui organism public;
- (c) o modificare substanțială care afectează natura, obiectivele sau condițiile de realizare și care ar determina subminarea obiectivelor inițiale ale acesteia.

Sumele plătite în mod necuvenit pentru operațiune sunt recuperate de statul membru proporțional cu perioada pentru care cerințele nu au fost îndeplinite.

Statele membre pot reduce la trei ani perioada limită stabilită la primul paragraf în situații care vizează menținerea investițiilor sau a locurilor de muncă create de IMM-uri.”

- 11 Articolul 152 din acest regulament, intitulat „Dispoziții tranzitorii”, prevede la alineatul (1):

„Prezentul regulament nu afectează nici continuarea, nici modificarea, inclusiv anularea integrală sau parțială, a asistenței aprobate de Comisie în conformitate cu Regulamentul (CE) nr. 1083/2006 [al Consiliului din 11 iulie 2006 de stabilire a anumitor dispoziții generale privind Fondul European de Dezvoltare Regională, Fondul Social European și Fondul de coeziune și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1260/1999 (JO 2006, L 210, p. 25, Ediție specială, 14/vol. 2, p. 120)] sau cu alte dispoziții

legislative aplicabile acestei asistențe la 31 decembrie 2013. Regulamentul respectiv sau o astfel de legislație aplicabilă continuă să se aplice în mod corespunzător după 31 decembrie 2013 asistenței sau operațiunilor în cauză până la finalizarea lor. În sensul prezentului alineat, asistența include programele operaționale și programele majore.”

Regulamentul (UE) nr. 1305/2013

- 12 Potrivit articolului 88 din Regulamentul (UE) nr. 1305/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 decembrie 2013 privind sprijinul pentru dezvoltare rurală acordat din Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală (FEADR) și de abrogare a Regulamentului nr. 1698/2005 (JO 2013, L 347, p. 487):

„Regulamentul [nr. 1698/2005] se abrogă.

Regulamentul [nr. 1698/2005] continuă să se aplice operațiunilor implementate în temeiul programelor aprobate de Comisie în temeiul regulamentului respectiv înainte de 1 ianuarie 2014.”

Regulamentul nr. 1306/2013

- 13 Articolul 54 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1306/2013 prevede:

„Pentru orice plată necuvenită în urma unei nereguli sau a unei neglijențe, statele membre solicită recuperarea de la beneficiar în termen de 18 luni după ce un raport de control sau un document similar care semnalează apariția unei astfel de nereguli a fost aprobat și, după caz, primit de agenția de plăți sau de organismul responsabil de recuperare. Cuantumul corespunzător sunt înregistrate în momentul prezentării cererii de recuperare în registrul debitorilor al agenției de plăți.”

- 14 Articolul 56 primul paragraf din acest regulament prevede:

„Atunci când, în cadrul operațiunilor sau programelor de dezvoltare rurală, sunt depistate nereguli sau neglijențe, statele membre fac ajustări financiare prin anularea totală sau parțială a respectivei finanțări din partea Uniunii. Statele membre țin cont de natura și gravitatea neregulilor detectate, precum și de nivelul pierderii financiare pentru FEADR.”

- 15 Potrivit articolului 119 din regulamentul menționat:

„(1) Regulamentele (CEE) nr. 352/78 [al Consiliului din 20 februarie 1978 privind atribuirea cauțiunilor sau garanțiilor constituite în cadrul politicii agricole comune și nerestituite (JO 1978, L 50, p. 1, Ediție specială, 03/vol. 2, p. 301)], (CE) nr. 165/94 [al Consiliului din 24 ianuarie 1994 privind cofinanțarea de către Comunitate a controalelor prin teledetectie și de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 3508/92 de stabilire a unui sistem de gestionare și control integrat pentru anumite regimuri de ajutoare comunitare (JO 1994, L 24, p. 6)], (CE) nr. 2799/98 [al Consiliului din 15 decembrie 1998 de stabilire a sistemului agromonetar pentru moneda euro (JO 1998, L 349, p. 1, Ediție specială, 03/vol. 2, p. 131)], (CE) nr. 814/2000 [al Consiliului din 17 aprilie 2000 privind acțiunile de informare cu privire la politica agricolă comună (JO 2000, L 100, p. 7, Ediție specială, 03/vol. 2, p. 181)], [nr. 1290/2005] și (CE) nr. 485/2008 [al Consiliului din 26 mai 2008 privind controalele efectuate de către statele membre cu privire la operațiunile care fac parte din sistemul de finanțare prin Fondul european de garantare agricolă (JO 2008, L 143, p. 1)] se abrogă.

Cu toate acestea, articolul 31 din Regulamentul [nr. 1290/2005] și normele de punere în aplicare corespunzătoare continuă să se aplice până la 31 decembrie 2014.

(2) Trimiterile făcute la regulamentele abrogate se interpretează ca trimiteri la prezentul regulament și se citesc în conformitate cu tabelul de corespondență prevăzut în anexa III.”

16 Potrivit articolului 121 din Regulamentul nr. 1306/2013:

„(1) Prezentul regulament intră în vigoare la data publicării în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*.

Se aplică de la 1 ianuarie 2014.

(2) Cu toate acestea, următoarele dispoziții se aplică după cum urmează:

(a) articolele 7, 8, 16, 25, 26 și 43 începând cu 16 octombrie 2013;

(b) articolele 18 și 40, pentru cheltuielile efectuate, începând cu 16 octombrie 2013;

(c) articolul 52 începând cu 1 ianuarie 2015.”

17 Din dispozițiile coroborate ale articolului 119 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1306/2013 și ale tabelului de corespondență prevăzut în anexa III la acesta rezultă că trimiterile făcute la articolul 33 din Regulamentul nr. 1290/2005 se înțeleg ca fiind făcute la articolele 54 și 56 din Regulamentul nr. 1306/2013.

Dreptul estonian

18 Articolul 111 alineatul 1 din Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seadus (Legea privind punerea în aplicare a politicii agricole comune a Uniunii Europene) din 19 noiembrie 2014 (RT I 2014, 3) prevede:

„În cazul în care, după plata subvenției, se constată că aceasta a fost plătită nelegal ca urmare a neregulilor sau a neglijenței și în special atunci când nu a fost utilizată în conformitate cu scopul urmărit, subvenția se recuperează, integral sau parțial, de la beneficiar – eventual de la cel selectat în urma unei proceduri de selecție –, în condițiile și în termenele prevăzute de Regulamentele [nr. 1303/2013 și 1306/2013] și de celelalte regulamente pertinente ale Uniunii.”

19 Articolul 131 din legea menționată prevede:

„Subvențiile acordate în temeiul Legii privind punerea în aplicare a politicii agricole comune a Uniunii Europene, în vigoare înainte de data de 1 ianuarie 2015, se recuperează în condițiile și prin procedurile prevăzute în prezenta lege.”

20 Articolul 35 alineatul 2 din Põllumajandusministri määrus nr 92 – Leader-meetme raames antava kohaliku tegevusgrupi toetuse ja projektitoetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord (Regulamentul nr. 92 al ministrului agriculturii privind condițiile de obținere a unei subvenții a grupului de acțiune local acordate în cadrul măsurii „Leader” și a unei

subvenții de proiect, modalitățile detaliate ale cererii de subvenție și ale procedurii de formulare a cererii) din 27 septembrie 2010 (RT I 2010, 71, 538, denumit în continuare „Regulamentul nr. 92”) prevede:

„De la data depunerii cererii de subvenție și până la expirarea unui termen de cinci ani de la plata ultimei plăți din subvenție de către PRIA, solicitantul sau beneficiarul unei subvenții de proiect informează de îndată și în scris PRIA și grupul de acțiune local despre modificarea adresei poștale și a coordonatelor sale și, în scopul obținerii aprobării din partea PRIA și a grupului de acțiune locală, despre:

- 1) modificările privind operațiunea sau obiectul investiției. În cazul în care PRIA sau grupul de acțiune local consideră necesar, se va depune, printre altele, o nouă copie a ofertei de preț sau a evaluării costurilor estimate pentru activitatea planificată;
- 2) orice alte elemente legate de dobândirea sau de utilizarea subvenției proiectului, din cauza cărora informațiile din cerere nu mai sunt complete sau corecte;

[...]”

21 Articolul 36 alineatul 3 punctul 1 din regulamentul menționat prevede:

„Beneficiarul unei subvenții de proiect este obligat să păstreze și să utilizeze, în conformitate cu obiectivele urmărite, obiectul dobândit în cadrul investiției susținute de subvenția de proiect timp de cel puțin cinci ani de la plata de către PRIA a ultimei părți a subvenției.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 22 Järvelaev este o asociație fără scop lucrativ care are ca obiect de activitate păstrarea tradițiilor de vele pe lacul Võrtsjärv (Estonia). Această asociație a depus o cerere de subvenție în temeiul măsurilor referitoare la axa Leader prevăzută de Regulamentul nr. 1698/2005, în vederea achiziționării unui velier de pescuit tradițional și a echipamentului aferent.
- 23 În cererea sa de subvenție, Järvelaev își exprima de asemenea intenția, după achiziționarea velierului în cauză, de a crea locuri de muncă în regiune și de a angaja un echipaj, precum și de a informa PRIA și grupul de acțiune local cu privire la orice modificare adusă utilizării velierului. Reiese din dosarul de care dispune Curtea că, deși crearea unor noi locuri de muncă nu constituia o cerință normativă, aceasta figura printre criteriile utilizate pentru a clasifica în ordinea de prioritate cererile de obținere a unei subvenții.
- 24 Subvenția solicitată a fost acordată Järvelaev prin decizia directorului general al PRIA din 6 septembrie 2011.
- 25 Cu ocazia unui control efectuat la 4 decembrie 2014 la Järvelaev, PRIA a constatat că aceasta, printr-un contract încheiat la 1 iulie 2014, închiriasse velierul de pescuit dobândit datorită subvenției unei alte asociații fără scop lucrativ, în speță Mittetulundusühing Kaleselts (denumită în continuare „Kaleselts”), pentru o durată de cinci ani.
- 26 În aceste împrejurări, prin decizia din 27 ianuarie 2015, PRIA a solicitat Järvelaev rambursarea subvenției plătite efectiv, pentru motivul că aceasta nu a fost utilizată în sensul prevăzut și în conformitate cu obiectivul vizat. PRIA a arătat în special că, în temeiul articolului 36 alineatul 3 punctul 1 din Regulamentul nr. 92, Järvelaev era obligată ca, timp de cel puțin cinci ani de la plata ultimei părți a subvenției, să păstreze și să utilizeze obiectul dobândit în cadrul operațiunii de investiții cofinanțate.

- 27 Reclamația formulată împotriva acestei decizii a fost respinsă printr-o decizie a PRIA din 14 aprilie 2015.
- 28 Järvelaev a sesizat Tartu Halduskohus (Tribunalul Administrativ din Tartu, Estonia) cu o acțiune în anularea deciziei PRIA din 27 ianuarie 2015. Järvelaev a susținut, pe de o parte, că legislația națională nu impunea beneficiarului unei subvenții o utilizare exclusiv personală a obiectului finanțat și, pe de altă parte, că obiectivul creării de locuri de muncă, specificat în cererea de subvenție, era secundar în raport cu obiectivul principal, și anume utilizarea velierului în scopul de a dezvolta și de a comercializa servicii legate de turismul rural, astfel încât primul dintre aceste obiective nu trebuia să fie neapărat realizat. Järvelaev a subliniat de asemenea că, întrucât a avut dificultăți în a recruta ea însăși angajați, faptul de a închiria velierul de pescuit unei alte asociații constituia garanția că acesta este folosit în sensul prevăzut de contractul de subvenție, cu respectarea în același timp a cerințelor Regulamentului nr. 92.
- 29 La 11 ianuarie 2016, Tartu halduskohus (Tribunalul Administrativ din Tartu) a respins acțiunea, explicând că decalajul dintre angajamentele Järvelaev cuprinse în cererea de subvenție și utilizarea efectivă a velierului de pescuit justifică acțiunea PRIA de recuperare a sumelor plătite cu titlu de subvenție.
- 30 Järvelaev a declarat apel la Tartu Ringkonnakohus (Curtea de Apel din Tartu, Estonia). În fața acestei instanțe, Järvelaev a depus, cu titlu de probe suplimentare, trei contracte de muncă încheiate în cursul procedurii de apel și a subliniat că obiectivul secundar al proiectului, și anume crearea de locuri de muncă, putea fi realizat în cei cinci ani ai duratei acestui proiect.
- 31 La 20 octombrie 2016, Tartu Ringkonnakohus (Curtea de Apel din Tartu) a înlăturat aceste probe suplimentare, a respins apelul și a confirmat decizia dată de Tartu halduskohus (Tribunalul Administrativ din Tartu).
- 32 Järvelaev a introdus un recurs la Riigikohus (Curtea Supremă, Estonia), solicitând anularea deciziilor date de Tartu halduskohus (Tribunalul Administrativ din Tartu) și de Tartu Ringkonnakohus (Curtea de Apel din Tartu).
- 33 După ce a arătat că nu se poate deduce cu certitudine din textul articolului 36 alineatul 3 punctul 1 din Regulamentul nr. 92 că beneficiarul unei subvenții de proiect trebuie să utilizeze personal obiectul dobândit datorită acestei subvenții, Järvelaev susține că, în speță, nu a existat un transfer al deținerii exclusive a velierului de pescuit către locatar și că ea era cea care emitea facturi referitoare la utilizarea acestui velier. În plus, Järvelaev arată că nu avea obligația de a crea locuri de muncă și că crearea unor astfel de locuri de muncă, menționată în cererea de subvenție, echivala cu estimarea efectelor potențiale în cazul acceptării acestei cereri, iar nu cu un angajament ferm.
- 34 Järvelaev subliniază în sfârșit că, în cursul procedurii judiciare, a procedat la rezilierea contractului de închiriere a velierului.
- 35 În aceste condiții, Riigikohus (Curtea Supremă) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) La recuperarea unei finanțări acordate pentru finanțarea unui proiect în cadrul unei măsuri «Leader», în cazul în care subvenția a fost aprobată la 6 septembrie 2011, ultima rată a fost achitată la 19 noiembrie 2013, încălcarea a fost constatată la 4 decembrie 2014 și decizia de restituire a fost adoptată la 27 ianuarie 2015, în ceea ce privește condiția perenității operațiunii, trebuie aplicat articolul 72 din Regulamentul [nr. 1698/2005] sau articolul 71 alineatul (1) din Regulamentul [nr. 1303/2013]? În aceste condiții, temeiul recuperării îl reprezintă articolul 33 alineatul (1) din Regulamentul [nr. 1290/2005] sau articolul 56 din Regulamentul [nr. 1306/2013]?

- 2) a) În cazul în care la prima întrebare se răspunde că este aplicabil Regulamentul nr. 1698/2005, închirierea unui obiect al investiției (o ambarcațiune cu vele), achiziționat prin intermediul unui proiect finanțat prin măsura «Leader» de către o asociație fără scop lucrativ căreia i-a fost aprobat ajutorul, către o altă asociație fără scop lucrativ care a utilizat ambarcațiunea cu vele pentru aceeași operațiune pentru care beneficiarul a primit ajutorul trebuie considerată ca fiind o modificare importantă, în sensul articolului 72 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 1698/2005, care influențează natura sau condițiile de punere în aplicare a operațiunii ori care dă un avantaj nejustificat unei întreprinderi? Organismul plătitor al unui stat membru trebuie să demonstreze în ce constă avantajul în mod concret pentru a fi îndeplinite condițiile creării avantajului nejustificat? În cazul unui răspuns afirmativ la întrebarea precedentă, avantajul nejustificat poate consta în aceea că utilizatorul de fapt al obiectului investiției nu ar fi obținut finanțarea proiectului în cazul în care ar fi formulat o cerere cu același conținut?
- b) În cazul în care la prima întrebare se răspunde că este aplicabil Regulamentul nr. 1303/2013, închirierea unui obiect al investiției (o ambarcațiune cu vele), achiziționat prin intermediul unui proiect finanțat prin măsura «Leader» de către o asociație fără scop lucrativ căreia i-a fost aprobat ajutorul, către o altă asociație fără scop lucrativ care a utilizat ambarcațiunea cu vele pentru aceeași operațiune pentru care beneficiarul a primit ajutorul trebuie considerată ca fiind o modificare importantă care afectează natura, obiectivele sau condițiile de realizare ale operațiunii, în sensul articolului 71 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 1303/2013, care ar determina subminarea obiectivelor inițiale ale acesteia?
- 3) a) În cazul în care la prima întrebare se răspunde că este aplicabil Regulamentul nr. 1698/2005, închirierea unui obiect al investiției (o ambarcațiune cu vele), achiziționat prin intermediul unui proiect finanțat prin măsura «Leader» de către beneficiar, către o altă asociație fără scop lucrativ care a utilizat ambarcațiunea cu vele pentru aceeași operațiune pentru care beneficiarul a primit ajutorul trebuie considerată ca fiind o modificare importantă, în sensul articolului 72 alineatul (1) litera (b) din Regulamentul nr. 1698/2005, care rezultă fie dintr-o modificare a naturii proprietății unei infrastructuri, fie din încetarea sau delocalizarea unei activități productive, dacă se ține cont că proprietatea asupra ambarcațiunii cu vele a rămas neschimbată, însă beneficiarul nu mai este posesor direct, ci indirect al ambarcațiunii cu vele, iar veniturile din închiriere înlocuiesc veniturile din prestarea serviciilor descrise în cerere?
- b) În cazul în care la prima întrebare se răspunde că este aplicabil Regulamentul nr. 1303/2013, închirierea unui obiect al investiției (o ambarcațiune cu vele), achiziționat prin intermediul unui proiect finanțat prin măsura «Leader» de către asociația fără scop lucrativ căreia i-a fost aprobat ajutorul, către o altă asociație fără scop lucrativ care a utilizat ambarcațiunea cu vele pentru aceeași operațiune pentru care beneficiarul a primit ajutorul trebuie considerată ca fiind o modificare a proprietății asupra unui element de infrastructură care dă un avantaj nejustificat unei întreprinderi, în sensul articolului 71 alineatul (1) litera (b) din Regulamentul nr. 1303/2013, dacă se ține cont că proprietatea asupra ambarcațiunii cu vele a rămas neschimbată, însă beneficiarul nu mai este posesor direct, ci indirect al ambarcațiunii cu vele, iar veniturile din închiriere înlocuiesc veniturile din prestarea serviciilor descrise în cerere? Organismul plătitor al unui stat membru trebuie să demonstreze în ce constă avantajul în mod concret pentru a fi îndeplinite condițiile creării avantajului nejustificat? În cazul unui răspuns afirmativ la întrebarea precedentă, avantajul nejustificat poate consta în aceea că utilizatorul de fapt al obiectului investiției nu a obținut finanțarea proiectului în cazul în care a formulat o cerere cu același conținut?
- 4) I se poate impune beneficiarului, prin intermediul unui decret intern care reglementează o măsură «Leader», obligația de a păstra obiectul investiției timp de cinci ani, în condiții mai stricte decât cele prevăzute la articolul 72 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1698/2005 sau prevăzute la articolul 71 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1303/2013?

- 5) În cazul unui răspuns negativ la a patra întrebare, sunt compatibile cu articolul 72 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1698/2005 sau cu articolul 71 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1303/2013 dispozițiile unui decret intern în temeiul cărora beneficiarul unui proiect finanțat este obligat să păstreze obiectul investiției achiziționat pe baza proiectului finanțat pentru minimum cinci ani de la achitarea ultimei rate și să îl utilizeze în conformitate cu obiectivele urmărite, precum și interpretarea acestor dispoziții în sensul că beneficiarul trebuie să utilizeze personal obiectul investiției?
- 6) Trebuie considerată ca fiind o neregulă, în sensul articolului 33 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1290/2005 sau al articolului 56 din Regulamentul nr. 1306/2013, neîndeplinirea de către beneficiar a unei operațiuni care nu era obligatorie, potrivit unui decret intern care reglementează o măsură «Leader», însă pe care beneficiarul a indicat-o în cererea de finanțare, în secțiunea «Rezumatul obiectivelor și activităților operațiunii și investiției», și care a constituit un criteriu pe baza căruia cererile au fost evaluate în scopul stabilirii poziției în clasament?
- 7) În cazul unui răspuns afirmativ la a șasea întrebare, recuperarea este nelegală dat fiind că a fost solicitată înaintea expirării termenului de cinci ani de la plata ultimei rate, iar beneficiarul a remediat încălcarea în timpul procedurii judiciare privind recuperarea?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

- 36 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă perenitatea unei operațiuni de investiții care, precum în cauza principală, a fost aprobată și cofinanțată din FEADR pentru perioada de programare 2007-2013 trebuie să fie apreciată în raport cu dispozițiile articolului 72 din Regulamentul nr. 1698/2005 sau cu cele ale articolului 71 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1303/2013. Instanța de trimitere ridică de asemenea problema dacă recuperarea sumelor plătite în mod necorespunzător în cadrul acestei operațiuni trebuie, atunci când aceasta are loc după sfârșitul perioadei de programare menționate, și anume după 1 ianuarie 2014, să fie întemeiată pe articolul 33 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1290/2005 sau pe articolul 56 din Regulamentul nr. 1306/2013.
- 37 În primul rând, în ceea ce privește dispozițiile în raport cu care trebuie apreciată perenitatea unei operațiuni de investiții aprobate și cofinanțate din FEADR în cadrul perioadei de programare 2007-2013, este necesar să se arate că o subvenție plătită în cadrul unei operațiuni de acest tip a fost acordată în scopul de a atinge obiectivele urmărite prin Regulamentul nr. 1698/2005, care conține dispoziții generale referitoare la funcționarea FEADR în perioada respectivă. Prin urmare, perenitatea unei astfel de operațiuni trebuie în mod necesar să fie apreciată în raport cu dispozițiile acestui regulament.
- 38 Această concluzie nu poate fi infirmată de faptul că, începând de la data de 1 ianuarie 2014, Regulamentul nr. 1698/2005 a fost abrogat prin Regulamentul nr. 1305/2013. Astfel, potrivit articolului 88 al doilea paragraf din acest din urmă regulament, Regulamentul nr. 1698/2005 continuă să se aplice operațiunilor implementate în temeiul programelor aprobate de Comisie în temeiul regulamentului respectiv înainte de 1 ianuarie 2014.
- 39 În al doilea rând, în ceea ce privește problema de a ști care regulament este aplicabil recuperării unor sume plătite în mod necorespunzător în cadrul unei operațiuni de investiții aprobate și cofinanțate din FEADR în perioada de programare 2007-2013, în cazul în care această recuperare are loc, precum în cauza principală, după data de 1 ianuarie 2014, trebuie arătat că Regulamentul nr. 1306/2013, care a abrogat Regulamentul nr. 1290/2005, a intrat în vigoare, potrivit articolului 121 alineatul (1) primul

paragraf, în ziua publicării sale în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, și anume la 20 decembrie 2013, și a devenit aplicabil la data de 1 ianuarie 2014, în conformitate cu articolul 121 alineatul (1) al doilea paragraf.

- 40 Desigur, prin derogare de la aceste dispoziții, articolul 119 alineatul (1) al doilea paragraf din Regulamentul nr. 1306/2013 a precizat că articolul 31 din Regulamentul nr. 1290/2005 și normele de punere în aplicare corespunzătoare continuă să se aplice până la 31 decembrie 2014. De asemenea, articolul 121 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1306/2013 a prevăzut o amânare a aplicării unora dintre articolele acestuia.
- 41 Cu toate acestea, recuperarea sumelor plătite în mod necorespunzător în cadrul operațiunilor aprobate și cofinanțate din FEADR în perioada de programare 2007-2013 nu intră sub incidența niciuneia dintre aceste dispoziții derogatorii.
- 42 Prin urmare, trebuie să se răspundă la prima întrebare preliminară că perenitatea unei operațiuni de investiții care, precum în cauza principală, a fost aprobată și cofinanțată din FEADR în perioada de programare 2007-2013 trebuie să fie apreciată în raport cu dispozițiile articolului 72 din Regulamentul nr. 1698/2005. În cazul în care recuperarea sumelor plătite în mod necorespunzător în cadrul acestei operațiuni are loc după sfârșitul perioadei de programare menționate, și anume după data de 1 ianuarie 2014, aceasta trebuie să fie întemeiată pe articolul 56 din Regulamentul nr. 1306/2013.

Cu privire la a doua întrebare litera a) și la a treia întrebare litera a)

- 43 Prin intermediul celei de a doua întrebări litera a) și al celei de a treia întrebări litera a), care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă faptul că beneficiarul unei subvenții care, precum cea în discuție în litigiul principal, a fost plătită în cadrul unei operațiuni de investiții cofinanțate din FEADR în temeiul axei Leader prevăzute de Regulamentul nr. 1698/2005 a închiriat obiectul dobândit prin intermediul acestei subvenții unui terț care îl utilizează pentru aceeași activitate ca aceea pe care trebuia să o desfășoare beneficiarul subvenției menționate constituie o modificare importantă a acestei operațiuni de investiții cofinanțate în sensul articolului 72 alineatul (1) litera (a) sau (b) din Regulamentul nr. 1698/2005. Aceasta dorește de asemenea să știe dacă, în scopul de a reține existența unui avantaj nejustificat în sensul articolului 72 alineatul (1) litera (a) din acest regulament, este necesar ca autoritatea națională competentă să constate în ce constă în mod concret avantajul nejustificat. În sfârșit, aceasta ridică problema dacă avantajul nejustificat poate consta în faptul că utilizatorul real al obiectului investiției nu ar fi beneficiat de o subvenție dacă ar fi formulat el însuși o cerere de subvenție.
- 44 Trebuie să se amintească de la bun început că nu revine Curții sarcina de a califica în mod concret modificările în discuție în litigiul principal. Astfel, o asemenea apreciere este exclusiv de competența instanței naționale. Rolul Curții se limitează la a furniza acesteia din urmă o interpretare a dreptului Uniunii care să fie utilă pentru decizia pe care aceasta va trebui să o ia în litigiul cu care este sesizată. În aceste condiții, Curtea poate determina elementele relevante susceptibile să ghideze instanța de trimitere în aprecierea sa [a se vedea prin analogie, în ceea ce privește articolul 30 alineatul (4) din Regulamentul (CE) nr. 1260/1999 al Consiliului din 21 iunie 1999 de stabilire a dispozițiilor generale privind fondurile structurale (JO 1999, L 161, p. 1), Hotărârea din 14 noiembrie 2013, Comune di Ancona, C-388/12, EU:C:2013:734, punctul 19 și jurisprudența citată].
- 45 Pe de altă parte, în timp ce cele două condiții prevăzute la articolul 30 alineatul (4) literele (a) și (b) din Regulamentul nr. 1260/1999 erau unite prin conjuncția de coordonare „și”, această situație nu se regăsește în cazul celor două condiții menționate la articolul 72 alineatul (1) literele (a) și (b) din Regulamentul nr. 1698/2005, astfel încât nu este necesar, pentru a exista o modificare importantă a operațiunii de investiții în cauză, în sensul acestei din urmă dispoziții, ca cele două condiții care figurează în aceasta să fie îndeplinite cumulativ.

- 46 Astfel, articolul 72 alineatul (1) menționat prevede, în realitate, o serie de condiții alternative, două la litera (a) și două la litera (b) ale acestei dispoziții, fiecare dintre acestea fiind de natură să justifice, dacă este cazul, concluzia potrivit căreia operațiunea care face obiectul unei investiții cofinanțate a suferit o modificare importantă în sensul acestei dispoziții în termenul de cinci ani pe care îl prevede.
- 47 În acest context, trebuie să se sublinieze că, dat fiind că legiuitorul Uniunii s-a preocupat să adauge, la articolul 72 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1698/2005, calificativul „importantă” pentru a desemna modificarea vizată, rezultă că o modificare, pentru a intra sub incidența acestei dispoziții, trebuie să aibă o anumită amploare (a se vedea prin analogie Hotărârea din 14 noiembrie 2013, Comune di Ancona, C-388/12, EU:C:2013:734, punctul 35).
- 48 Astfel, trebuie să se verifice, în primul rând, dacă modificarea vizată îndeplinește condițiile menționate la articolul 72 alineatul (1) litera (b) din Regulamentul nr. 1698/2005, care impune ca aceasta să rezulte fie dintr-o schimbare în natura proprietății unei infrastructuri, fie din încetarea sau din delocalizarea unei activități productive. Prin urmare, atunci când se verifică îndeplinirea acestor condiții, este necesar să se aprecieze elementele care se află la originea modificării în cauză și care constituie astfel cauzele acestei modificări (a se vedea prin analogie Hotărârea din 14 noiembrie 2013, Comune di Ancona, C-388/12, EU:C:2013:734, punctul 21).
- 49 În speță, nu rezultă din decizia de trimitere că ar fi intervenit încetarea sau delocalizarea unei activități productive. Astfel, chiar după ce a fost închiriat, obiectul dobândit în cadrul operațiunii de investiții în discuție în litigiul principal a continuat să fie utilizat pentru aceeași activitate ca cea prevăzută în cererea de subvenție.
- 50 Pe de altă parte, în ceea ce privește existența unei eventuale schimbări în natura proprietății unei infrastructuri, trebuie arătat că această condiție, spre deosebire de cea examinată la punctul precedent din prezenta hotărâre, nu privește utilizarea infrastructurii în discuție, ci calitatea în temeiul căreia proprietarul o deține. Astfel, faptul că un proprietar conferă unui terț, în cadrul unei relații contractuale, anumite drepturi asupra unei infrastructuri, inclusiv, după caz, dreptul de a o utiliza în mod exclusiv într-o anumită perioadă, nu implică, în sine, o modificare a naturii proprietății acestei infrastructuri.
- 51 În speță, reiese din cererea de decizie preliminară, aspect care trebuie verificat totuși de instanța de trimitere, că drepturile pe care Järvelaev le-a conferit Kaleselts, în cadrul locațiunii convenite între acestea, erau de natură pur contractuală.
- 52 În al doilea rând, trebuie analizat dacă modificarea avută în vedere intră în sfera uneia dintre ipotezele menționate la articolul 72 alineatul (1) litera (a) din regulamentul menționat, și anume afectarea naturii sau a condițiilor de punere în aplicare a operațiunii de investiții sau crearea în beneficiul unei întreprinderi sau al unei colectivități publice a unui avantaj nejustificat, aceste ipoteze privind efectele modificării în discuție (a se vedea prin analogie Hotărârea din 14 noiembrie 2013, Comune di Ancona, C-388/12, EU:C:2013:734, punctul 22).
- 53 Prin urmare, este necesar, înainte de a reține existența sau inexistența unei modificări importante, să se verifice dacă modificarea în cauză a creat un avantaj nejustificat și/sau dacă natura sau condițiile de punere în aplicare sunt afectate prin aceasta (a se vedea prin analogie Hotărârea din 14 noiembrie 2013, Comune di Ancona, C-388/12, EU:C:2013:734, punctul 32).
- 54 În ceea ce privește condiția referitoare la natura și la condițiile de punere în aplicare a operațiunii de investiții în discuție, este necesar să se țină seama de obiectivul măsurii în cadrul căreia a fost finanțată această operațiune, și anume dezvoltarea și comercializarea serviciilor legate de turismul rural.

- 55 Acest obiectiv se înscrie în obiectivul mai general al axei Leader, care constă în promovarea dezvoltării regionale în zonele rurale. În această privință, este necesar să se arate că, potrivit articolului 61 din Regulamentul nr. 1698/2005, acest program urmărește, printre altele, să finanțeze strategii locale de dezvoltare, concepute pentru zone rurale clar definite. Rezultă din aceasta că modificările care au afectat operațiunea în discuție în litigiul principal trebuie să fie apreciate în lumina acestei perspective, și anume cea de a asigura în primul rând dezvoltarea unui teritoriu determinat în prealabil prin promovarea serviciilor legate de turismul rural.
- 56 În măsura în care subvenția în discuție în litigiul principal se înscrie în principal într-un obiectiv de dezvoltare a unei zone teritoriale determinate în prealabil, simplul fapt că, în cursul punerii în aplicare a proiectului în cauză prin operațiunea de investiții cofinanțată în discuție în litigiul principal, responsabilul de acest proiect, și anume Järvelaev, a fost înlocuit cu un altul, și anume Kaleselts, nu implică în sine că obiectivul în discuție nu a fost atins și, prin urmare, că o modificare de o anumită amploare a naturii sau a condițiilor de punere în aplicare a acestei operațiuni a avut loc.
- 57 Astfel, simplul fapt că obiectul dobândit în cadrul unei operațiuni de investiții cofinanțate a fost închiriat nu poate permite să se constate existența unei modificări a naturii sau a condițiilor de punere în aplicare a operațiunii de investiții în sensul articolului 72 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 1698/2005.
- 58 Cu toate acestea, o astfel de înlocuire a proprietarului de către un locatar în scopul realizării unei operațiuni, precum și lipsa creării de locuri de muncă prevăzute inițial cu ocazia procedurii de selecție referitoare la acordarea subvenției, precum cea menționată de instanța de trimitere în cadrul celei de a șasea întrebări, constituie împrejurări care pot justifica concluzia potrivit căreia natura sau condițiile de punere în aplicare a unei operațiuni au suferit o astfel de modificare dacă acestea reduc în mod semnificativ capacitatea acestei operațiuni de a atinge obiectivul care i-a fost stabilit, aspect a cărui verificare îi va reveni acestei instanțe (a se vedea în acest sens, prin analogie, Hotărârea din 14 noiembrie 2013, Comune di Ancona, C-388/12, EU:C:2013:734, punctul 37).
- 59 În sfârșit, în ceea ce privește condiția prevăzută la articolul 72 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 1698/2005, potrivit căreia perenitatea unei operațiuni de investiții cofinanțate presupune, printre altele, să nu fi fost creat un avantaj nejustificat unei întreprinderi sau unei colectivități publice, trebuie să se arate că această dispoziție se referă la un avantaj acordat unei întreprinderi, astfel încât, într-un caz precum cel din litigiul principal, crearea unui astfel de avantaj, fie în beneficiul proprietarului infrastructurii, fie în beneficiul asociației care o utilizează în cadrul locațiunii consimțite de către acest proprietar, ar fi de natură să constituie o modificare importantă a operațiunii în discuție în sensul dispoziției menționate.
- 60 Cu toate acestea, chiar în prezența unor elemente care pun în evidență, la prima vedere, existența unui avantaj nejustificat, beneficiarul subvenției trebuie să aibă posibilitatea de a demonstra că închirierea obiectului dobândit datorită subvenției nu i-a procurat, lui însuși sau utilizatorului său real, niciun avantaj.
- 61 În ceea ce privește beneficiarul subvenției, existența și amploarea unui astfel de avantaj trebuie să se aprecieze în raport cu eventuala diferență dintre avantajele, pecuniare sau de altă natură, pe care acest beneficiar trebuia să le obțină din operațiune, astfel cum era avută în vedere inițial, și cele pe care le obține din această operațiune, astfel cum a fost modificată. Astfel, în speță, va reveni instanței de trimitere sarcina de a verifica, printre altele, dacă veniturile financiare pe care Järvelaev le-ar fi putut obține ca urmare a exploatarei velierului dobândit prin intermediul cofinanțării în discuție ar fi fost comparabile cu sumele plătite acestuia de către Kaleselts pentru a remunera închirierea de către acesta din urmă a velierului, dat fiind că numai o diferență de o anumită amploare, în sensul jurisprudenței amintite la punctul 47 din prezenta hotărâre, ar constitui o modificare importantă a operațiunii în sensul articolului 72 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1698/2005.

- 62 Pe de altă parte, nu este exclus ca închirierea obiectului în cauză să confere un avantaj nejustificat utilizatorului său real, acesta fiind în măsură, prin utilizarea unui bun dobândit de o altă asociație prin intermediul unei subvenții, să perceapă venituri de care nu ar fi beneficiat dacă nu ar fi putut utiliza respectivul obiect. În plus, un avantaj nejustificat poate de asemenea să fie constatat în cazul în care cuantumul chiriei nu a fost stabilit potrivit condițiilor pieței. Va reveni, așadar, instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă chiria plătită de Kaleselts a fost stabilit la un nivel substanțial diferit de cea pe care aceasta l-ar fi plătit, eventual, pentru o navă similară, unui alt proprietar decât Järvelaev.
- 63 În ceea ce privește aspectul dacă, în scopul de a reține existența unui avantaj nejustificat în sensul articolului 72 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 1698/2005, este necesar ca autoritatea națională competentă să constate în ce constă în mod concret acest avantaj, trebuie arătat mai întâi că, potrivit articolului 74 alineatele (1) și (2) din Regulamentul nr. 1698/2005, statele membre adoptă toate actele cu putere de lege și actele administrative pentru a asigura o protecție eficientă a intereselor financiare ale Uniunii și desemnează, pentru fiecare program de dezvoltare rurală, autoritățile competente, stabilind totodată funcțiile respective ale autorității de gestionare și ale celorlalte organisme.
- 64 În plus, articolul 48 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1974/2006 prevede că, în sensul articolului 74 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1698/2005, pentru a-și îndeplini responsabilitățile, statele membre se asigură că toate măsurile de dezvoltare rurală pe care intenționează să le pună în aplicare pot face obiectul unor controale și unor verificări și că acestea elaborează, în acest scop, dispoziții privind controalele care să le permită asigurarea, în mod satisfăcător, a respectării criteriilor de eligibilitate și a celorlalte angajamente.
- 65 Este necesar să se arate că o autoritate națională competentă va fi în imposibilitatea de a controla existența unui avantaj nejustificat în mod adecvat, într-un caz specific, dacă ea nu este în măsură să identifice, în mod concret, în ce constă acest avantaj. Mai precis, îi va fi imposibil să se aprecieze caracterul justificat sau nejustificat al unui avantaj în lipsa unei astfel de identificări.
- 66 Rezultă că, în cazul în care autoritatea națională competentă este obligată să cerceteze dacă a fost creat un avantaj nejustificat unei întreprinderi sau unei colectivități publice, în sensul articolului 72 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 1698/2005, îi revine în mod necesar sarcina de a determina în ce constă, în mod concret, avantajul nejustificat.
- 67 În ceea ce privește importanța care trebuie acordată faptului că utilizatorul real al obiectului dobândit în cadrul operațiunii de investiții cofinanțate în cauză nu ar fi beneficiat de subvenție dacă ar fi depus el însuși o cerere de subvenție, trebuie să se arate că o asemenea împrejurare nu poate fi determinantă în cadrul aprecierii, menționată la punctul precedent, referitoare la caracterul justificat sau nejustificat al unui avantaj obținut de o entitate care înlocuiește beneficiarul unei subvenții în vederea realizării operațiunii prin utilizarea unei infrastructuri cofinanțate datorită acesteia. În cazul în care se stabilește, aspect a cărui verificare în speță va reveni instanței de trimitere, că această entitate ar fi putut obține o subvenție identică prin formularea unei cereri de subvenție, o astfel de împrejurare ar putea pleda în favoarea absenței unui avantaj nejustificat, dar nu este mai puțin adevărat că existența unui astfel de avantaj trebuie să fie stabilită prin raportare la aprecierea menționată la punctul precedent.
- 68 Trebuie să se răspundă la a doua întrebare litera a) și la a treia întrebare litera a) că faptul că beneficiarul unei subvenții care, precum cea în discuție în litigiul principal, a fost plătită în cadrul unei operațiuni de investiții cofinanțate din FEADR în temeiul axei Leader prevăzute de Regulamentul nr. 1698/2005 a închiriat obiectul dobândit prin intermediul acestei subvenții unui terț care îl utilizează pentru aceeași activitate ca aceea pe care trebuia să o desfășoare beneficiarul subvenției menționate este susceptibil să constituie o modificare importantă a operațiunii de investiții cofinanțate în sensul articolului 72 alineatul (1) din acest regulament, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere, ținând cont de toate elementele de fapt și de drept în discuție, în raport cu condițiile

alternative menționate la literele (a) și (b) ale acestei dispoziții. Pentru a reține existența unui avantaj nejustificat creat unei întreprinderi sau unei colectivități publice, în sensul articolului 72 alineatul (1) litera (a) din acest regulament, revine autorității naționale competente sarcina de a stabili, sub controlul instanțelor naționale competente, în ce constă în mod concret avantajul nejustificat. Problema dacă, ținând seama de împrejurările de fapt și de drept, utilizatorul real al subvenției ar fi beneficiat sau nu de subvenție dacă ar fi formulat el însuși o cerere de subvenție, deși relevantă, nu este determinantă pentru aplicarea respectivului articol 72 alineatul (1) litera (a).

Cu privire la a doua întrebare litera b) și la a treia întrebare litera b)

- 69 În considerarea răspunsului dat la prima întrebare, nu este necesar să se răspundă la a doua întrebare litera b) și la a treia întrebare litera b).

Cu privire la a patra și la a cincea întrebare

- 70 Prin intermediul celei de a patra și al celei de a cincea întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 72 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1698/2005 trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care impune beneficiarului unei subvenții acordate în cadrul unei operațiuni de investiții cofinanțate din FEADR, să păstreze și să utilizeze personal și timp de cel puțin cinci ani, începând cu plata ultimei părți a subvenției, obiectul achiziționat în cadrul acestei operațiuni de investiții.
- 71 Cu titlu introductiv, trebuie arătat, pe de o parte, că guvernul eston consideră că interdicția impusă beneficiarului unei subvenții de a aduce orice modificare importantă operațiunii de investiții într-o perioadă de cinci ani de la data deciziei de finanțare, prevăzută la articolul 72 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1698/2005, nu este suficientă pentru a garanta, în toate cazurile, un control eficient al punerii în aplicare a operațiunii și al utilizării subvenției în sensul prevăzut. Astfel, potrivit acestui guvern, această perioadă de cinci ani începe adesea chiar înainte ca beneficiarul subvenției să dispună de obiectul dobândit în cadrul operațiunii de investiții cofinanțate. Guvernul menționat consideră de asemenea că legiuitorul Uniunii lasă o anumită marjă de apreciere statelor membre de vreme ce nu se poate deduce din dispoziția menționată că perioada de supraveghere nu poate depăși acest termen de cinci ani de la decizia de finanțare.
- 72 Pe de altă parte, deși articolul 72 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1698/2005 nu prevede în mod expres că beneficiarul subvenției trebuie să utilizeze personal obiectul dobândit prin intermediul acestei subvenții în cursul acestei perioade de cinci ani, se pare că, tot pentru a garanta o supraveghere eficientă și continuă a acestui obiect, Republica Estonia impune beneficiarului subvenției obligația de a păstra și de a utiliza în mod personal obiectul menționat în perioada în discuție.
- 73 În această privință, în ceea ce privește, în primul rând, o obligație pentru beneficiarul unei subvenții prevăzute de Regulamentul nr. 1698/2005 de a păstra și de a utiliza personal, pentru o anumită perioadă, un obiect, precum velierul de pescuit în discuție în litigiul principal, dobândit în cadrul acestei subvenții, trebuie amintit că, în conformitate cu articolul 72 alineatul (1) din acest regulament, contribuția FEADR nu rămâne dobândită dacă, în termenul care este menționat în acesta, operațiunea de investiții cofinanțată suferă o modificare importantă care intră sub incidența condițiilor vizate la literele (a) și (b) ale acestei dispoziții.
- 74 Or, întrebarea dacă, în temeiul articolului 72 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1698/2005, închirierea unui astfel de obiect de către beneficiarul unei subvenții conduce la suprimarea contribuției FEADR trebuie determinată printr-o analiză de la caz la caz. Astfel, după cum rezultă din răspunsul Curții la a doua întrebare litera a) și la a treia întrebare litera a), este necesar să se aprecieze dacă această

închiriere este de natură să determine o modificare a operațiunii de investiții cofinanțate care intră sub incidența uneia dintre condițiile vizate la acest articol 72 alineatul (1) litera (a) sau (b) și, în caz afirmativ, dacă această modificare este importantă.

- 75 Rezultă că o reglementare națională care condiționează, în toate cazurile, dobândirea definitivă a unei subvenții de deținerea și de utilizarea personală, de către beneficiar, a obiectului finanțat de această subvenție, fără să permită să se aprecieze dacă, într-un anumit caz, închirierea acestui obiect constituie o modificare importantă a operațiunii de investiții cofinanțate, în sensul articolului 72 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1698/2005, nu este conformă cu această dispoziție.
- 76 Desigur, articolul 74 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1698/2005 abilitază statele membre să adopte toate actele cu putere de lege și actele administrative pentru a asigura o protecție eficientă a intereselor financiare ale Uniunii în ceea ce privește sprijinul acordat prin FEADR pentru dezvoltarea rurală. În plus, reiese din cuprinsul articolului 71 alineatul (3) primul paragraf din acest regulament că statele membre au competența de a stabili normele de eligibilitate a cheltuielilor în acest domeniu.
- 77 Cu toate acestea, niciuna dintre aceste două dispoziții nu este pertinentă în scopul aprecierii compatibilității obligației care face obiectul celei de a patra și al celei de a cincea întrebări cu articolul 72 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1698/2005.
- 78 Astfel, articolul 74 din Regulamentul nr. 1698/2005, care face parte din titlul VI din acesta, intitulat „Gestionare, control și informare”, se raportează la verificările pe care statele membre trebuie să le efectueze pentru a se asigura că dispozițiile privind regularitatea operațiunilor cofinanțate din FEADR, printre care figurează articolul 72 din acest regulament, sunt respectate.
- 79 În ceea ce privește articolul 71 din Regulamentul nr. 1698/2005, acesta se referă la condițiile de eligibilitate în raport cu care trebuie apreciate cheltuielile pentru contribuția FEADR, aceste condiții fiind distincte de cele prevăzute la articolul 72 din acest regulament și care se referă la perenitatea operațiunilor privind investițiile. În aceste circumstanțe și având în vedere că articolul 72 menționat nu cuprinde nicio dispoziție analogă celei prevăzute la articolul 71 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1698/2005, este necesar să se constate că însuși acest regulament, mai precis articolul 72, mai degrabă decât dreptul național, este cel care stabilește în mod exclusiv condițiile privind perenitatea operațiunilor menționate.
- 80 Această interpretare a articolului 72 menționat nu este infirmată de faptul că noțiunea de „beneficiar” este definită la articolul 2 litera (h) din Regulamentul nr. 1698/2005 ca fiind un „comerciant, organism sau întreprindere, publică sau privată, responsabilă cu punerea în aplicare a operațiunilor sau destinatară a ajutorului”. Astfel, termenii „responsabilă cu punerea în aplicare” care figurează în această dispoziție trebuie avuți în vedere împreună cu cadrul juridic relevant și cu obiectivul măsurii în cadrul căreia se înscrie operațiunea de investiții, care vizează dezvoltarea unor teritorii determinate în prealabil. Prin urmare, într-o cauză precum cauza principală, perenitatea operațiunii în discuție trebuie apreciată în lumina condițiilor prevăzute la articolul 72 alineatul (1) din regulamentul menționat, în special a celei privind natura și condițiile de punere în aplicare corespunzătoare a operațiunii în cauză, în scopul atingerii obiectivului în discuție.
- 81 În ceea ce privește, în al doilea rând, perioada de cel puțin cinci ani de la plata ultimei părți a subvenției, în care beneficiarul are obligația, potrivit reglementării naționale, să păstreze și să utilizeze personal obiectul în discuție, sub sancțiunea rambursării subvenției plătite, trebuie să se constate că, în conformitate cu articolul 72 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1698/2005, contribuția din FEADR rămâne dobândită dacă operațiunea care face obiectul acestei contribuții nu suferă o modificare importantă, în sensul acestei dispoziții, în termen de cinci ani de la data deciziei de finanțare de către autoritatea de gestionare națională, această perioadă fiind astfel, de obicei, mai scurtă decât cea prevăzută de reglementarea națională menționată.

82 În aceste condiții, trebuie să se răspundă la cea de a patra și la cea de a cincea întrebare că articolul 72 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1698/2005 trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care impune beneficiarului unei subvenții acordate în cadrul unei operațiuni de investiții cofinanțate din FEADR să păstreze și să utilizeze personal și timp de cel puțin cinci ani, începând cu plata ultimei părți a subvenției, obiectul dobândit în cadrul acestei operațiuni de investiții.

Cu privire la a șasea întrebare

83 Prin intermediul celei de a șasea întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 56 primul paragraf din Regulamentul nr. 1306/2013 trebuie interpretat în sensul că constituie o neregulă, în sensul acestei dispoziții, nepunerea în aplicare de către beneficiarul unei subvenții acordate în cadrul unei operațiuni de investiții cofinanțate din FEADR și care intră sub incidența axei Leader vizate de Regulamentul nr. 1698/2005 a unuia dintre elementele operațiunii indicate de beneficiar în cererea sa de subvenție și care constituia unul dintre criteriile pe baza cărora au fost evaluate cererile de subvenție în vederea clasificării lor în ordinea de prioritate, deși acest criteriu nu era impus de reglementarea națională aferentă.

84 În speță, după cum s-a menționat la punctul 23 din prezenta hotărâre, în condițiile în care crearea de noi locuri de muncă figura în rândul criteriilor în raport cu care au fost clasificate cererile de subvenție după prioritate, este cert că Järvelaev își exprimase intenția, în propria cerere, să creeze locuri de muncă în regiune și să angajeze un echipaj pentru velierul său de pescuit.

85 În această privință, este necesar să se constate că crearea de locuri de muncă nu constituia o condiție pentru acordarea unei subvenții potrivit Regulamentului nr. 1698/2005 și, după cum indică instanța de trimitere, nici potrivit reglementării estone. În plus, nu reiese din decizia de trimitere că crearea de locuri de muncă era o condiție contractuală acordată în cadrul subvenției în discuție în litigiul principal, aspect care trebuie totuși, dacă este cazul, să fie verificat de instanța de trimitere.

86 Prin urmare, lipsa creării unor locuri de muncă în cadrul executării unei operațiuni de investiții cofinanțate din FEADR nu poate fi considerată, în sine, ca reprezentând o neregulă în sensul articolului 56 primul paragraf din Regulamentul nr. 1306/2013.

87 Cu toate acestea, guvernul estonian susține în observațiile sale că, prin semnarea contractului de finanțare, Järvelaev se angajase să pună în aplicare proiectul în modul descris în cererea de subvenție. Or, după cum s-a arătat la punctele 23 și 84 din prezenta hotărâre, crearea de locuri de muncă în regiune și angajarea unui echipaj pentru velierul de pescuit fuseseră menționate în această cerere de subvenție.

88 Va reveni instanței de trimitere sarcina de a verifica, eventual, dacă, în temeiul dispozițiilor relevante ale dreptului național, Järvelaev își luase în mod efectiv angajamentul de a asigura că aceste două aspecte care constau în crearea de locuri de muncă în regiune și în angajarea unui echipaj pentru velierul său de pescuit sunt realizate.

89 În orice caz, în conformitate cu ceea ce s-a statuat la punctul 58 din prezenta hotărâre, nu poate fi exclus ca lipsa punerii în aplicare a unui element menționat în cererea de subvenție să constituie, presupunând că el este esențial în raport cu obiectivul urmărit, o modificare importantă, în sensul articolului 72 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1698/2005, a operațiunii de investiții, astfel cum aceasta a fost admisă în cadrul cofinanțării. Dacă este cazul, va reveni instanței de trimitere sarcina de a examina efectul unei astfel de lipse în raport cu condițiile prevăzute în această dispoziție.

- 90 În cazul în care, în urma unei astfel de examinări, s-ar stabili că lipsa punerii în aplicare a criteriului în discuție în litigiul principal a constituit o astfel de modificare importantă, ar fi necesar ca aceasta să fie considerată drept o neregulă în sensul articolului 56 primul paragraf din Regulamentul nr. 1306/2013.
- 91 Astfel, în condițiile în care, în temeiul articolului 72 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1698/2005, sumele plătite în mod nejustificat în favoarea unei operațiuni de investiții care a suferit o modificare importantă trebuie să fie recuperate în conformitate cu articolul 33 din Regulamentul nr. 1290/2005, rezultă din cuprinsul articolului 119 din Regulamentul nr. 1306/2013 coroborat cu anexa III la acesta că trimiterile la acest articol 33 se interpretează ca trimiteri, printre altele, la articolul 56 din acest din urmă regulament.
- 92 Din ceea ce precedă, trebuie să se răspundă la a șasea întrebare că articolul 56 primul paragraf din Regulamentul nr. 1306/2013 trebuie interpretat în sensul că constituie o neregulă, în sensul acestei dispoziții, faptul că beneficiarul unei subvenții acordate în cadrul unei operațiuni de investiții cofinanțate din FEADR și care intră sub incidența axei Leader vizate de Regulamentul nr. 1698/2005 nu pune în aplicare unul dintre elementele operațiunii indicate de beneficiar în cererea sa de subvenție și care constituia unul dintre criteriile pe baza cărora au fost evaluate cererile de subvenție în vederea clasificării lor în ordinea de prioritate, deși acest criteriu nu era impus de reglementarea națională aferentă, cu condiția ca lipsa punerii în aplicare a unui astfel de element să fie la originea unei modificări importante, în sensul articolului 72 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1698/2005, a operațiunii de investiții, aspect a cărui apreciere revine instanței de trimitere.

Cu privire la a șaptea întrebare

- 93 Cu titlu introductiv, având în vedere cele constatate la punctele 81 și 82 din prezenta hotărâre, este necesar să se considere că, făcând trimitere, în cea de a șaptea întrebare, la o perioadă de cinci ani de la ultima plată, instanța de trimitere vizează perioada menționată la articolul 72 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1698/2005.
- 94 În consecință, prin intermediul celei de a șaptea întrebări, instanța de trimitere ridică în cele din urmă problema dacă articolul 56 primul paragraf din Regulamentul nr. 1306/2013 trebuie interpretat în sensul că se opune inițierii unei proceduri de recuperare a unei subvenții plătite în mod nejustificat înainte de expirarea termenului de cinci ani de la data deciziei de finanțare de către autoritatea de gestionare. Această instanță solicită de asemenea să se stabilească dacă respectiva dispoziție trebuie să fie interpretată în sensul că se opune continuării unei astfel de proceduri de recuperare în cazul în care, în cursul procedurii, beneficiarul subvenției pune capăt neîndeplinirii obligațiilor care au justificat inițierea respectivei proceduri.
- 95 În primul rând, în ceea ce privește posibilitatea ca un stat membru să inițieze o procedură de recuperare a unei subvenții plătite în mod nejustificat înainte de expirarea termenului de cinci ani de la plata ultimei părți a subvenției, trebuie amintit că, în conformitate cu articolul 54 alineatul (1) și cu articolul 56 primul paragraf din Regulamentul nr. 1306/2013, un stat membru care constată existența unei nereguli este obligat să procedeze la recuperarea subvenției plătite în mod nejustificat. În particular, statul membru trebuie să pretindă recuperarea de la beneficiar în termen de 18 luni după ce un raport de control sau un document similar care semnalează apariția unei astfel de nereguli a fost aprobat și, după caz, primit de agenția de plăți sau de organismul responsabil de recuperare.
- 96 Rezultă că statele membre pot și, în interesul unei bune gestionări financiare a resurselor Uniunii, trebuie să procedeze la recuperarea menționată cât mai curând posibil. În aceste condiții, faptul că rambursarea este solicitată înainte de expirarea perioadei de cinci ani de la data deciziei de finanțare de către autoritatea de gestionare nu are nicio incidență asupra respectivei recuperări.

- 97 În al doilea rând, în ceea ce privește problema dacă dreptul Uniunii se opune continuării unei proceduri de recuperare în cazul în care, în cursul procedurii, beneficiarul subvenției pune capăt neîndeplinirii obligațiilor care au justificat inițierea respectivei proceduri, trebuie arătat, astfel cum subliniază Comisia, că, dacă s-ar acorda beneficiarului unei subvenții posibilitatea de a remedia, în cursul procedurii în justiție privind recuperarea, o neregulă săvârșită în cadrul punerii în aplicare a operațiunii, o astfel de posibilitate ar putea incita ceilalți beneficiari să săvârșească încălcări, întrucât acestea ar avea asigurarea că pot remedia *a posteriori* această încălcare după descoperirea acesteia din urmă de către autoritățile naționale competente. În consecință, faptul că beneficiarul subvenției se străduiește să pună capăt sau chiar pune capăt încălcării în cursul unei proceduri în justiție privind recuperarea nu poate avea o incidență asupra respectivei recuperări.
- 98 Trebuie să se răspundă la a șaptea întrebare că articolul 56 din Regulamentul nr. 1306/2013 trebuie interpretat în sensul că nu se opune inițierii unei proceduri de recuperare a unei subvenții plătite în mod nejustificat înainte de expirarea termenului de cinci ani de la data deciziei de finanțare de către autoritatea de gestionare. Această dispoziție nu se opune nici ca o astfel de procedură de recuperare să fie continuată în cazul în care, în cursul procedurii, beneficiarul subvenției pune capăt încălcării care a justificat inițierea procedurii menționate.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 99 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a zecea) declară:

- 1) **Perenitatea unei operațiuni de investiții care, precum în cauza principală, a fost aprobată și cofinanțată din Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR) în perioada de programare 2007-2013 trebuie să fie apreciată în raport cu dispozițiile articolului 72 din Regulamentul (CE) nr. 1698/2005 al Consiliului din 20 septembrie 2005 privind sprijinul pentru dezvoltare rurală acordat din Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală. În cazul în care recuperarea sumelor plătite în mod necorespunzător în cadrul acestei operațiuni are loc după sfârșitul perioadei de programare menționate, și anume după data de 1 ianuarie 2014, aceasta trebuie să fie întemeiată pe articolul 56 din Regulamentul (UE) nr. 1306/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 decembrie 2013 privind finanțarea, gestionarea și monitorizarea politicii agricole comune și de abrogare a Regulamentelor (CEE) nr. 352/78, (CE) nr. 165/94, (CE) nr. 2799/98, (CE) nr. 814/2000, (CE) nr. 1290/2005 și (CE) nr. 485/2008 ale Consiliului.**
- 2) **Faptul că beneficiarul unei subvenții care, precum cea în discuție în litigiul principal, a fost plătită în cadrul unei operațiuni de investiții cofinanțate din Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR) în temeiul axei Leader prevăzute de Regulamentul nr. 1698/2005 a închiriat obiectul dobândit prin intermediul acestei subvenții unui terț care îl utilizează pentru aceeași activitate ca aceea pe care trebuia să o desfășoare beneficiarul subvenției menționate este susceptibil să constituie o modificare importantă a operațiunii de investiții cofinanțate în sensul articolului 72 alineatul (1) din acest regulament, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere, ținând cont de toate elementele de fapt și de drept în discuție, în raport cu condițiile alternative menționate la literele (a) și (b) ale acestei dispoziții. Pentru a reține existența unui avantaj nejustificat creat unei întreprinderi sau unei colectivități publice, în sensul articolului 72 alineatul (1) litera (a) din acest regulament, revine autorității naționale competente sarcina de a stabili, sub controlul instanțelor naționale competente, în ce constă în mod concret avantajul nejustificat. Problema dacă,**

ținând seama de împrejurările de fapt și de drept, utilizatorul real al subvenției ar fi beneficiat sau nu de subvenție dacă ar fi formulat el însuși o cerere de subvenție, deși relevantă, nu este determinantă pentru aplicarea respectivului articol 72 alineatul (1) litera (a).

- 3) Articolul 72 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1698/2005 trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care impune beneficiarului unei subvenții acordate în cadrul unei operațiuni de investiții cofinanțate din Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR) să păstreze și să utilizeze personal și timp de cel puțin cinci ani, începând cu plata ultimei părți a subvenției, obiectul dobândit în cadrul acestei operațiuni de investiții.
- 4) Articolul 56 primul paragraf din Regulamentul nr. 1306/2013 trebuie interpretat în sensul că constituie o neregulă, în sensul acestei dispoziții, faptul că beneficiarul unei subvenții acordate în cadrul unei operațiuni de investiții cofinanțate din Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR) și care intră sub incidența axei Leader vizate de Regulamentul nr. 1698/2005 nu pune în aplicare unul dintre elementele operațiunii indicate de beneficiar în cererea sa de subvenție și care constituia unul dintre criteriile pe baza cărora au fost evaluate cererile de subvenție în vederea clasificării lor în ordinea de prioritate, deși acest criteriu nu era impus de reglementarea națională aferentă, cu condiția ca lipsa punerii în aplicare a unui astfel de element să fie la originea unei modificări importante, în sensul articolului 72 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1698/2005, a operațiunii de investiții, aspect a cărui apreciere revine instanței de trimitere.
- 5) Articolul 56 din Regulamentul nr. 1306/2013 trebuie interpretat în sensul că nu se opune inițierii unei proceduri de recuperare a unei subvenții plătite în mod nejustificat înainte de expirarea termenului de cinci ani de la data deciziei de finanțare de către autoritatea de gestionare. Această dispoziție nu se opune nici ca o astfel de procedură de recuperare să fie continuată în cazul în care, în cursul procedurii, beneficiarul subvenției pune capăt încălcării care a justificat inițierea procedurii menționate.

Semnături